

RÖTT OCH SVART

I ITALIEN

Av chefredaktör S. NEANDER-NILSSON

PÅ DEN protestantiska Valdenserkyrkans förlag i Rom har i dagarna utkommit en bok av — Benito Mussolini. Boken handlar om den store böhmiske reformatorn Johan Huss, som blev bränd på bål vid kyrkomötet i Konstanz år 1415. Titeln är »Johan Huss, Sanningssägaren». I företalet upplyser författaren, att samtidigt som han överlämnar denna bok till tryckning, formulerar han en önskan, att den »i läsarens sinne måtte uppväcka ett hat mot varje form av förtryck av andlig eller profan art».

Benito Mussolini är för länge sedan död, och boken om Johan Huss tillhör rimligtvis inte heller de produkter av hans penna, som härstamma från hans sista levnadsår. »Johan Huss, Sanningssägaren» utkom år 1913, då Benito Mussolini ännu var en stridbar ung, antiklerikal socialist. Även han tvingades emellertid att böja sig för klerikalerna och lyckades för övrigt som bekant under en ganska lång tid på ett synnerligen skickligt sätt i sin person förena så väl det »andliga» som det »profana» förtrycket. I god tid före Mussolinis försoning med Vatikanen i februari månad 1929 lät han följaktligen dra in den antiklerikala boken. Den skulle nu för länge sedan ha varit bortglömd, om inte Valdenserkyrkan, som är en mycket liten men mycket stridbar antiklerikal menighet hade fiskat upp den ur några dolda gömmen. För författarnamnets skull är det t. o. m. troligt, att boken blir läst — även utanför den lilla krets på några tiotusental människor, som den italienska protestantismen omfattar.

Den italienske kommunistledaren Palmiro Togliatti skulle i detta nu kunna hämta många argument ur Benito Mussolinis antiklerikala ungdomsskrifter. Men gör han det, så gör han det rimligtvis i tysthet. Att Palmiro Togliatti av Mussolinis öde skulle ha lärt sig, att det i våra dagars Italien faktiskt inte går att driva antiklerikal och antikatosk politik, finns det däremot inga tecken på.

Den påvliga bannlysningen av kommunismen den 15 juli i år har i Italien fått många kuriösa, absolut oanade effekter.

Ett typiskt exempel:

Uppe i Viterbo, den gamla medeltida påvestaden, några mil nordost om Rom, firar man i början på september varje år stadens skyddshelgon, Santa Rosa, med stora fester och processioner. Ett av de viktigaste inslagen i festen utgöres av en väldig modell av domkyrkan — krönt av Santa Rosas bild — som på själva den stora festdagen den 3 september bäres omkring i gatorna av brödrskapet i Santa Rosas »heliga korporation». Modellen är fabricerad av trä och papier-maché, är 20 meter hög och väger cirka 3 1/2 ton. Det behövs följaktligen många starka armar för att bära den. Man räknar med cirka ett 60-tal vuxna, fullmyndiga män som bärare.

Santa-Rosa-festen har aldrig tidigare vållat Viterbo-bornas några bekymmer. Men i år är det som sagt en särskild sak efter exkommuneringen av kommunisterna. Viterbo är nämligen en ganska röd stad, och även i Santa Rosas »heliga korporation» finns det många kommunister.

I stadsfullmäktige — consiglio comunale — i Viterbo har saken kommit under debatt. En democristian — d. v. s. en anhängare av det katolska regeringspartiet — har sålunda väckt frågan, om det verkligen kunde anses tillåtligt att även »exkommuniserade» fick lov att vara med om att bära Santa Rosas »maskin» vid skyddshelgonets fest?

Frågan kan anses vara mycket delikat.

Konstruktören av Santa Rosas »maskin» har emellertid med en andlig auktoritet, som faktiskt verkar en smula förbluffande, kort och gott svarat, att om medlemmarna i Santa Rosas brödraskap är kommunister, så är det så mycket värre för dessas egen odödliga själ, men Santa Rosa själv intresserar sig inte för saken.

På denna punkt höll debatten i Viterbo på att knyta sig. Vad skulle man nu ta sig till?

Lyckligtvis har emellertid kyrkan av ålder en förunderlig förmåga inte bara att förlåta synder utan också att lösa andra tilltrasslade personliga och sociala problem. Den utväg, som kyrkan finner ur dilemmat, får följande praktiska formulering:

Den stora »maskinen» kommer icke att bli »välsignad» och skyddshelgonets relikier kommer att stanna i domkyrkan under processionen. Präster och munkar kommer heller inte att delta i Santa-Rosa-processionen. Följaktligen måste Santa-Rosa-festen anses vara en rent borgerlig och icke en religiös fest och under sådana förhållanden kan det anses vara tillåtligt även för exkom-

muniserade personer att delta i processionen. Dessutom säges det av biskopen och prästerskapet i Viterbo — och detta är faktiskt en mycket viktig punkt i diskussionen! — att enligt Sant' Uffizios, det påvliga kättarinstitutets förklaringar, drabbar exkommuniceringen endast dem som *scienter et volenter*, predikar de marxistiska doktrinerna och inte de vanliga enkla partimedlemmarna.

I mitten av augusti varje år firas *palion* i Siena, den gamla traditionella kapplöpningen, med dräkter och flaggor och spel.

Palion i Siena är också en folkfest — men av mycket, mycket större format än den lilla Santa-Rosa-festen i Viterbo. Vad de flesta inte har klart för sig, är emellertid, att *palion* även är en helgonfest. Den är helgad åt den största av alla katolska och italienska helgon: den stora himlamodern, madonnan, Maria Guds moder.

Detta är förvisso inte heller någon tom formalitet. Madonnan är drottning i Siena och har alltid varit stadens och folkets beskyddarinna.

När det stora kriget våren 1945 närmade sig Sienas portar, samlade sig folket och tågade med ärkebiskopen i spetsen till domkyrkan. Domkyrkan fylldes till sista plats och torg och gator utanför var packade av människor. Tyskarna hade ockuperat staden, men luftrummet över Italien behärskades av engelsmän och amerikaner.

I denna yttersta nöd började prästerskapet och folket — förtvivlade, skrämde, utom sig av rädsla — anropa madonnan.

Och vad hände?

Himmelen är klar och ren. Men plötsligt — på ett ögonblick — börjar molnen torna upp sig och en dimma lägger sig över Siena. Det är en underlig dimma. Den ligger lågt på det ena stället, högt på det andra. Den sänker sig ned över taken — men på andra håll höjer den sig högt över torn och kampaniler. Siena ligger alldeles insvept, alldeles dolt i dimmorna. Folket hör långt uppe dånet av de amerikanska bombmaskinerna. Alla ligger på knä och ber, att det tyska luftvärnsartilleriet inte skall börja skjuta. Men tyskarna skjuter inte, och efter hand avlägsnar sig också motordånet i skyn. Siena är räddat. På kvällen meddelar Londonradion, att bombardemanget av Siena har måst inställas på grund av dimman.

Varje år vid *palion* samlas folk och myndigheter i Siena och tågar till domkyrkan. Det är en stor gåva, som madonnan får: ett gigantiskt jätteljus, som placeras framför hennes bild i kyrkan. Ljuset tändes av Sienas borgmästare. Borgmästaren i Siena

är kommunist — men han har även i år fått tända ljuset, ett alldeles särskilt stort och praktfullt madonnaljus.

I Assisi, den helige Franciskus' stad, är borgmästaren också kommunist. Den helige Franciskus är inte bara ett av Italiens allra största helgon näst efter madonnan — för Assisi betyder den helige dessutom stora inkomster av pilgrimer och turister. Sankt Franciskus-minnet i Assisi måste följaktligen vårdas av myndigheterna — i eget egoistiskt intresse! — med den allra största omsorg. Den kommunistiske, numera exkommuniserade borgmästaren i Assisi, har notoriskt ett mycket stort intresse för den helige Franciskus — ur de kommunala inkomsternas synpunkt.

På det sättet kunde man fortsätta att räkna upp ort efter ort i hela Italien; städer och turistorter och fattiga bondorter. Det är nämligen inte minst ute på landet — ja, det är kanhända t. o. m. i alldeles särskild grad bland den stora miljonmassan av halvsvältande italienska jordproletärer, som kommunisterna ha sina flesta anhängare. Men vad skall *il sindaco* — borgmästaren — ta sig till, och vad skall de kommunistiska fullmäktigemedlemmarna göra, när madonnafesten kommer? Får inte borgmästaren gå näst efter prästerna och korgossarna och bära madonna-standaret, och få inte fullmäktige delta i processionen? Frågan är mycket svår att lösa. Den är brinnande aktuell i varje samhälle i Italien, där det ännu finns kommunistisk majoritet. Dylika samhällen äro ganska många.

Det är alldeles klart, att den påvliga exkommuniseringen av kommunismen har fått en helt annan innebörd i Italien än i de flesta andra länder i Europa — innanför och utanför järnridån. Det italienska prästerskapet för inget krig på kniven mot kommunisterna. Katolicismen i Italien är utom fara — och en kommunistisk diktatur är här i landet otänkbar i detta nu. Dessutom är det italienska folkets majoritet förvisso ärkekatolskt, men det är dock inte desto mindre välkänt, att italienarna av tradition tillhör de minst fanatiska katolikerna i hela Europa.

Det är alldeles naturligt, att det skall förhålla sig så. Det italienska folket är praktiskt taget det enda i hela Västeuropa, som aldrig engagerade sig i 1600-talets religionskrig. Ännu i denna dag betraktas en protestant av gemene man i Italien närmast som en konstig kropp. Man beklagar honom, men man debatterar inte. Det är en historisk sanning, att det militanta draget i den katolska kyrkan är alldeles främmande för italienskt psyke. Italien är den fromme Franciskus men icke den nitiske ivraren Domenicus' folk,

och jesuitismen är fortfarande en spansk men icke en italiensk uppfinning. Inte ens i nuvarande ögonblick existerar det i Italien någon debatt för eller mot katolicismen. T. o. m. de stora, nykattolska författarna i Frankrike — Mauriac, Bernanos o. s. v. — äro faktiskt långt mera lästa i Sverige än i Italien. Italiens ende katolske författare av format, Giovanni Papini, har aldrig bildat någon litterär skola, inte ens i sitt eget land.

Katolicismen har i Italien sin förankring i själva folkpsyken, den bildar ett ouplösligt helt med folket, med dess dagliga vanor, med hela dess liv i vardag och fest. Det är helgonfesterna, som är de stora folkfesterna, och det finns inga andra fester. Det är helgonen, som svarar för processionerna och mässorna, som utgör festens höjdpunkt — men det är också helgonen man har att tacka för folkfestens härliga marknadsnöjen; pappershattar och musik, den helstekta grisen och det goda vinet, alla dessa massor av barnslig glädje, som några gånger varje år gör livet för den fattige italienske arbetsslaven — det ihärdigaste, anspråkslösaste, ödmjukaste och envisaste av alla mänskliga arbetsdjur — möjligt att uthärda.

Från en liten ort i Val d'Ossola i allra nordligaste Lombardiet, på väg upp mot Simplon-passet, kommer en rapport till dagskrönikan. Rapporten berättar, att det i den lilla orten finns tolv kommunister. Dessa kommunister går till mässan på söndagen alldeles som andra människor i byn. För kyrkoherden i byn, som tydligen är en snäll man, har dessa kyrkobesök av »de otrogna» betytt ett visst huvudbry. Nu har han emellertid löst problemet. Han vänder helt enkelt bort huvudet och låtsas, att han inte ser dem. För övrigt har det ju bara stått i tidningarna, att kommunisterna ha blivit exkommuniserade. Själv har han inte blivit underrättad, menar prästen. »Jag har väl ingen plikt att läsa tidningar?» frågar kyrkoherden journalisten, som intervjuar honom.

Nåväl, säger journalisten, men om nu kommunisterna skulle be om att få bikta sig och gå till nattvarden?

»Har ingen fara», säger kyrkoherden. »Här hos oss biktas sig folk bara en gång om året, till påsk. Men påsken är ännu långt borta — och innan påsk kan mycket hända både när det gäller min egen samvetsfrid och frälsningen av kommunisternas själar.»

Saken är emellertid i verkligheten inte fullt så enkel. Det kyrkliga förbudet att meddela kommunisterna sakramenten begränsar sig nämligen inte till bikt och nattvard och dylika heliga ting. De katolska sakramenten äro som bekant inte tre utan sju. Utan sakramenten kan man faktiskt varken födas eller dö i Italien, i

varje fall kan man inte komma hederligt i graven. Utan sakramenten kan man inte heller gifta sig respektabelt och anständigt — d. v. s. i kyrkan — ja, man kan inte ens låta konfirmera sina barn, vilket i en italiensk familj innebär, att man får avstå från en av livets betydelsefullaste familjefester och blir utskämd inför hela sin släkt.

Vid de senaste parlamentsvalen — den 18 april 1948 — röstade 7 milj. kommunistiskt i Italien. Inte minst förbudet mot att gifta sig kyrkligt blir följaktligen, när det gäller dessa stora människomassor — av vilka med all säkerhet endast ett ytterligt ringa fåtal är medvetna ateister — en ytterst prekär historia.

Men kyrkan har som sagt utvägar för allt. I en ny förklaring från Sant'Uffizio säges det sålunda, att äktenskapet visserligen är ett sakrament, men att den som administrerar detta sakrament icke är prästen utan kontrahenterna själva. Prästen är endast det officiella vittnet, som tillkallas för att bestyrka giltigheten av det ingångna sakramentet.

Vid äktenskapsakramentet kräver emellertid kyrkan vissa garantier, när det t. ex. gäller en katolik, som gifter sig med en person som är inskriven medlem i en sekt eller i en icke katolsk religion. Kontrahenterna få i så fall lova att döpa och uppfostra sina barn enligt katolsk bekännelse. Först när dessa löften blivit givna och underskrivna, viger prästen paret — men i mycket enkla och anspråkslösa former.

Ett annat fall inträffar t. ex. om en katolik gifter sig med en person, som kan betraktas som en »avfälling» från den katolska tron utan att direkt ha skrivit in sig i en antikatolsk organisation. I detta fall kräver kyrkan inga uttryckliga och underskrivna löften. Vigseln kan emellertid icke äga rum, förrän prästen med »moralisk säkerhet» har övertygat sig om att barnen bli döpta och uppfostrade i den katolska läran. Är prästen klar över den saken, förrättas vigseln i vanlig ordning.

Sant'Uffizio meddelar nu, att den första bestämmelsen kommer att tillämpas på de kommunistiska ledarna, den andra — som är mjukare och mera elastisk — på deras anhängare.

L'Unitá, det kommunistiska huvudorganet, betecknar Vatikanens deklaration i äktenskapsfrågan som en moralisk reträtt från kyrkans sida. Det förhåller sig med all säkerhet inte så. Vatikanens alla ansträngningar koncentrerar sig nämligen på en enda punkt: att försöka spränga bandet mellan kommunistledarna och deras

väljare. När det gäller de kommunistiska ledarna finns det ingen återvändo. Där är fördömden slutgiltig och absolut. När det gäller de kommunistiska massorna, håller däremot Vatikanen alla möjligheter öppna.

Vad gör nu Palmiro Togliatti i denna situation, som onekligen verkar ganska komplicerad? Det kommunistiska svaret på den påvliga exkommuniseringen lät vänta på sig nästan en månad. Det publicerades först den 12 augusti. Den kommunistiska kommunikén bär i hög grad Togliattis eget personligt-intellektuella märke. Den italienske kommunistledaren vill nämligen gärna betraktas som en kulturpersonlighet. Detta snobberi har förlett honom. Den kommunistiska kommunikén har mycket litet att säga de stora italienska massor som den vänder sig till. Proklamationens huvudsakliga innehåll utgöres nämligen av en massa gammal typisk antiklerikalism av 1800-talets mest utnötta märken. Den verkligt reella kulturpolitiska situationen av i dag beröres av Togliatti endast i bisatserna.

Enligt Togliatti skall kommunismen nu gå till storms mot »den klerikala obskurantismen» som bekämpar »varje form av modernt vetenskapligt tänkande och varje form av kritisk tanke, i vars ställe man sätter propagandan för under och mirakler, för det irrationella och suprarationella, för alla de idéer, som strävar att beröva människan hennes egen förmåga att känna, tänka och tillkämpa sig en mänskligare situation på denna jord».

Detta låter filosofiskt sett mycket bra. Det verkar t. o. m. sant och riktigt. Men det säger i alla fall fortfarande ingenting alls till alla de människor, som besynnerligt nog föredra att tro på madonnan mera än de tro på Palmiro Togliatti själv.

Hur skall Togliatti kunna beröva dessa anhängare deras madonna-tro?

Den kommunistiska kommunikén skisserar ett väldigt kulturprogram. Den utlovar föredrag, kurser, skådespel och musik i massor. Den riktar en appell till den nationella frihetsidén, till tanken på Italiens pånyttfödelse, i Risorgimentos tecken, till folkets enhet, till den stora, stolta, liberala frihetstraditionen från 1848 och 1870. Kommunikén appellerar till alla nationella patriotiska, frihetsälskande människor i hela Italien. Palmiro Togliatti vill bekämpa hela den klerikala italienska reaktionen och skapa en ny italiensk frihetskultur. I slutet av kommunikén sammanfattas dess huvudsyfte. I frihetens namn appellerar Togliatti till sina anhängare att intensifiera propagandan för *L'Unitá*, det kom-

munistiska huvudorganet, för *Rinascita*, Togliattis egen månads-tidskrift, och för de marxistiskt-leninistiska skrifterna.

Den italienska kommunismen har på ett storartat sätt lyckats kamouflera alla sina verkliga syften ända från den dag hösten 1943 då Palmiro Togliatti kom hem från Moskva och började uppträda som politiker på italiensk mark. I Mussolinis fascistmarscher på 1920-talet brukade det alltid i slutet av tåget stappla fram några gamla garibaldi-veteraner i sina röda skjortor. Numera är det Togliattis aktivistavdelningar, som har övertagit de röda garibaldi-skjortorna, och några politiska skjortor av annan färg existerar över huvud taget i detta nu icke i Italien.

Garibaldism, mazzinism, liberalism, radikalism, antiklerikalism — det finns över huvud taget inget område av den stora frihets-traditionen från 1800-talet, som kommunisterna icke ha usurperat.

Å andra sidan är det naturligtvis fullständigt sant, att republiken Italien av i dag — efter det katolska partiets överväldigande valseger den 18 april 1948 — med mycket snabba steg är på väg mot präststaten.

I Roms utkanter kan man ibland på sommarkvällarna få se en egenartad syn. Det kommer en scoutavdelning utifrån campagnan, marscherande i alldeles vanliga scoutuniformer och med ryggsäcken på ryggen. I spetsen för scoutavdelningen — som ledare! — tågar det emellertid en ung präst. Den långa prästskjorteln slubbar kring fötterna på den unge mannen, men på ryggen bär han naturligtvis en ryggsäck som alla de andra.

Mussolini och Vatikanen slogs på sin tid om den italienska ungdomen. Mussolini skapade sina egna svartskjortescouter — Balilla och Avanguardisti — och sökte med alla medel hindra prästerna att konkurrera. Efter långa strider enades man emellertid om en kompromiss: svartskjortescouterna fick bestå, men den andliga vården inom avdelningarna övertogs av katolska kaplaner.

Nu ha kaplanerna blivit ledare, och den katolska scoutrörelsen är den enda, som existerar i Italien.

Det förhåller sig på samma sätt på de flesta sociala områden.

Det katolska democristianska partiet, som behärskar parlamentet med 306 mandat av 573, besitter ingalunda de omätliga resurser, som de stora röstsiffrorna tycks tyda på. Partiets organisation är dessutom ganska lös och sammansättningen heterogen.

Den katolska aktionen, *Azione cattolica*, den kyrkliga lekmanorganisationen, är däremot ett gigantiskt företag. Den katolska aktionen är icke officiellt politisk och identifierar sig naturligtvis

ingalunda med det democristianska partiet. I verkligt praktisk politisk mening finns det däremot ingen skillnad — lika lite som åsikterna hos Alcide de Gasperi, Italiens katolske konseljpresident, i princip skilja sig från den åskådning som propageras av Osservatore Romano, påvens tidning och Il Quotidiano, den katolska aktionens organ.

Inrikesminister Mario Scelba, polisministern — kommunisternas speciella hackkyckling — deklarerade i början på sommaren i ett offentligt tal, att »vi katoliker har vår egen kultur och intresserar oss inte för den *skräpkultur*, som de andra företräder». För att beteckna skräpkulturen använde Scelba uttrycket *culturame*, som för att rätt kunna förstås bör sammanställas t. ex. med ordet *rottame*, som betyder lump eller skrot.

Scelbas *culturame* var ett glåpord, som passade kommunisterna utmärkt. Den kommunistiska tidskriften *Vie nuove* mobiliserade i nummer efter nummer Italiens hela skönlitterära författarvärld för att fördöma herr Scelbas reaktionära förlöpningar. T. o. m. den gamle kloke liberale privatfilosofen Benedetto Croce råkade — av ett rent misstag! — komma med på ett hörn bland protestanterna.

Scelba svarade inte, och i verkligheten torde den italienska skönlitteraturen ha tagit sig själv alldeles för allvarligt i sammanhanget. Den italienska katolicismens kulturella aktivitet begränsar sig nämligen ingalunda till skönlitteraturen. Den italienska katolicismen är m. a. o. icke speciellt skönlitterär. Däremot börjar den få ett mycket starkt vetenskapligt fundament.

Det nya katolska universitetet, *Sacro Cuore*, i Milano, grundades någon gång på 1920-talet av den originelle Padre Gemelli, som för övrigt skulle förtjäna sin egen biografi. Ursprunget var en handfull studenter och ett par professorer. Numera har *Sacro Cuore* 8,000 studenter — prästkandidater och lekmän — tre fakulteter och ett särskilt lärarutbildningsinstitut. Den humanistiska och den juridiska fakulteten vid *Sacro Cuore* anses vara absolut förebildliga i hela Italien. Hela det unga ledargarnityret i det katolska majoritetspartiet har doktorerat där.

I Rom spelar jesuituniversitetet *Gregoriana* en ledande roll. Det samma kan sägas om dominikanernas *Angelicum*. Den tredje katolska högskolan i Rom är det påvliga Lateranuniversitetet.

Gregoriana och Angelicum utbilda endast klerker. Men ingen-ting i världen hindrar naturligtvis en jesuitpater eller en dominikanermunk att söka en professur — i filologi, i historia, i filosofi

etc. — vid ett italienskt statsuniversitet. De kyrkliga universiteten innebär m. a. o. en kyrklig offensiv på bred front mot hela den s. k. profana bildningen.

Professorslönerna i Italien är svältlöner, lärarlönerna likaså. Världsliga professorer och lärare har i allmänhet familjer att försörja. Men celibatärerna — munkar och nunnor — har av naturliga skäl små ekonomiska anspråk och har dessutom sina ordnar bakom sig. Själva dyrtiden har sålunda blivit en medverkande faktor i den stora katolska offensiven bland annat mot de statliga skolorna i Italien.

Det finns stora kretsar i Italien, som betraktar denna utveckling med obehag, men dessa kretsar har faktiskt ingen chans — framförallt beroende på kommunisterna. Rent politiskt sett har det katolska majoritetspartiet tagit alla moderata element — liberaler, republikaner och socialdemokrater — i släptåg. Mellanpartierna ha tillsammans 75 mandat i parlamentet. Denna styrka utövar emellertid ingen självständig politisk funktion. Den bildar endast ett utökad underlag för den katolska majoritetsregeringen.

Hela sommaren har det inom mellanpartierna pågått en ihållande diskussion om möjligheten av att utträda ur regeringen och övergå till oppositionen. Företaget verkar emellertid att vara orealiserbart. Kommunisterna ha ju redan lagt beslag på alla tänkbara oppositionella argument.

Den politiska uppdelningen i rent svart eller rent rött, som förefaller vara Europas öde i nuvarande tid, får därmed sin klaraste utgestaltning i Italien. Samtidigt som Östeuropa bolsjeviseras, rycka katolikerna fram i alla västeuropeiska länder. De katolska regeringssystemen i Västeuropa variera mellan olika former av diktatur och demokrati. Detta är ur politisk synpunkt intressant, men ur kyrkans synpunkt betydelselöst. Vatikanens ideal — detta kan icke tillräckligt understrykas! — kommer naturligtvis under alla förhållanden att förbli den *totalitära präststaten*.

Den kommunistiska tidningen *Il Paese* meddelar, att Giordano Brunos staty på Campo dei Fiori nu skall smältas ner. Uppgiften kan mycket väl vara sann. Giordano Brunos staty — äreminnet över munken som påstod, att jorden rörde sig och som därför blev bränd av kyrkan — är en antiklerikal manifestation från den italienska enhetsstatens första stora antiklerikala tid.

Vatikanen har redan lyckats utverka, att den 20 september, det enade Italiens stora nationaldag — minnet av de italiensk-piemontesiska truppernas ockupation av påvestaden Rom — fr. o. m. i höst

inte längre skall firas. Att Giordano Bruno går samma väg, är m. a. o. ingalunda otänkbart.

I källarvåningen på Viktor Emanuelsmonumentet finns det ett litet museum, där det hela våren och försommaren i år har pågått en märklig utställning. Denna utställning vill hugfästa minnet av *den romerska republiken* — icke den gamla antika utan den romerska republik, som utropades år 1849 i hela den romerska påvestaten av Mazzini och Garibaldi. Påven Pius IX flydde för revolutionärerna till Gaëta i konungariket Neapel — men återfördes senare i början på juli till Rom av franska trupper. Därmed kom turen till Garibaldi och Mazzini att fly. Garibaldi har själv berättat om sin dramatiska odysse i sin självbiografi. Han jagades över hela Norditalien av österrikarna, hans friskaror skingrades, Anita, hans älskade hustru — »mitt hjärtas kvinna» skriver Garibaldi — dog av överansträngningarna, men själv lyckades Garibaldi i yttersta nöd undgå att bli fångad. Mazzini har i juni i år — vid hundraårsminnet — fått ett monument på Aventinen. Mazzini-monumentet säges i Rom vara en bytesaffär. I stället kräver Vatikanen som sagt, att Giordano Bruno skall smältas ner.

År 1849 — den romerska republikens år — tändes den italienska enhetens och frihetens stora fanal. År 1870 genomfördes den slutgiltigt — i ständig kamp mot kyrkan och det klerikala, reaktionära Österrike, som ömsesidigt stödde varandra. Som protest mot den italienska ockupationen av påvestaden Rom inneslöt sig påven som »frivillig fånge» i Vatikanen. »Den romerska frågan» löstes först år 1929 genom den s. k. Lateranöverenskommelsen mellan påven Pius XI och Mussolini. Men då var det gamla Österrike sedan mer än tio år ett minne blott. Det fanns ingen som helst anledning längre till öppen kamp mellan stat och kyrka i Italien. Motsättningarna dem emellan skulle säkert ha utjämnats lika snabbt även under en demokratisk regim.

Numera är Italien Europas största katolska stat. Rent politiskt sett spelar m. a. o. Italien numera samma roll för påvemakten som Österrike tidigare gjorde. Det intima förbundet mellan stat och kyrka i Italien medför mycket stora fördelar för båda parter — inte minst för den italienska staten. Italiens återerövrade goodwill i världen är mycket stor. När det gäller krigsskadornas läkning och rekonstruktionsarbetet efter kriget ligger det utfattiga, besegrade Italien långt före segrarmakterna Frankrike och England. Beträffande Marshallhjälpen och dylika ting har m. a. o. påvens auktoritet betytt långt mera än utrikesminister Sforzas. Det

ligger ingen överdrift i påståendet, att den verkliga härskaren över republiken Italien — icke öppet och officiellt men däremot i verkligt praktisk och reell mening — heter påven Pius XII. Italien håller sakta men säkert på att förvandlas till en ny romersk påvestat.

Denna utveckling bör beklagas, men den verkar tyvärr att vara oundgänglig. Man talar i Italien mycket om »den tredje kraften» — *la terza forza*. Denna tredje kraft existerar icke. En liberalt borgerlig falang, som skulle vara tillräckligt stark för att utgöra tunga på vågen mellan det röda och det svarta blocket, kan icke bildas. Italiens gamla, goda liberala parti — det stora statsbildande partiet under Risorgimento — har endast 15 mandat i deputeradekammaren. För övrigt är det liberala partiet, som bl. a. har sin politiska förankring i den norditalienska storindustrien, minst lika antikommunistiskt som katolikerna.

Det viktigaste i sammanhanget är emellertid, att det icke är katolikerna längre utan kommunisterna, som medvetet företräda antinationella idéer och en främmande, fientlig stormakt. Den klerikala orienteringen innebär Italiens enda chans att kunna upprätthålla friheten, självständigheten och den sociala balansen. Den katolska präststaten innefattar icke minst ur protestantisk synpunkt en mycket svårsmält idé. Men det har faktiskt visat sig, att denna präststat utgör det enda möjliga praktiska alternativet till den kommunistiska revolutionen. Ännu så länge — detta skall villigt erkännas! — verkar också den nya präststaten i Italien att vara långt att föredraga även framför Benito Mussolinis fascistiska diktatur.